

Het gaat om een concept programmamtekst. De tekst is enkel gedeeld met betrokken partijen voor interne afstemming en reactie. Het is geen definitieve programmamtekst.

Beroepsgerelateerde psychotrauma

Programmamtekst

Oktober 2019

Colofon

ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie
Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdpdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.

Voor meer informatie over het onderzoeksprogramma ggz kunt u contact opnemen met het secretariaat via e-mail ggz@zonmw.nl of telefoon 070 349 52 26.

Auteur:

Datum:

Oplagenummer:

ZonMw

Laan van Nieuw Oost-Indië 334

Postbus 93245

2509 AE Den Haag

Tel. 070 349 51 11

Fax 070 349 53 58

www.zonmw.nl

 info@zonmw.nl

Inhoud

Samenvatting.....	4
1 Inleiding.....	6
2 Programma	8
2.1 Doel.....	8
2.2 Opbouw van het programma	8
2.3 Prioriteiten.....	8
3 Inhoudelijke thema's	9
3.1 Preventie en vroege herkenning.....	9
3.2 Gepersonaliseerde en doelmatige zorg.....	9
3.3 Kennisbenutting	9
4 Subsidie-instrumenten	10
4.1 Onderzoeksprojecten.....	10
4.2 Praktijk- en implementatieprojecten	10
4.3 Actuele beleidsvraagstukken.....	10
5 Randvoorwaarden	11
5.1 Participatie	11
5.2 Implementatie	11
5.3 Aandacht voor een keten/discipline overstijgende aanpak	11
5.4 Overige ZonMw criteria.....	11
6 Inrichting van het programma	13
7 Begroting en planning	15

Bijlagen

Samenvatting

In de afgelopen jaren is in toenemende mate het besef gegroeid dat mensen met een geüniformeerd beroep vaak geconfronteerd worden met een traumatische ervaring vanwege de aard van het werk dat zij verrichten. Denk hierbij aan politiemensen, ambulancepersoneel of militairen. Het gevolg hiervan is dat deze mensen een verhoogd risico hebben op het krijgen van psychosociale problemen of zelfs een posttraumatische stressstoornis (PTSS). Deze problematiek scharen we onder de noemer 'beroepsgerelateerde psychotrauma'.

Opbrengsten van het programma

De voorliggende (concept) programmamtekst richt zich op het opzetten van een gezamenlijke aanpak tussen verschillende partijen, waarin kennisvragen met betrekking tot beroepsgerelateerde psychotrauma worden gebundeld. Betrokken partijen zijn onder andere het ministerie van Defensie, ministerie van Justitie en Veiligheid (J&V), ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Nederlandse politie.

Deze gezamenlijke aanpak moet versnippering van het onderzoeksveld met betrekking tot personen die lijden aan beroepsgerelateerde psychotrauma tegengaan. De versnippering leidt op dit moment enerzijds tot overlap in onderzoek en anderzijds tot forse hiaten in het onderzoeksterrein. Dit is zonde van het onderzoeksbudget en leidt er toe dat de potentiële verbetering in zorg voor de doelgroep niet wordt behaald. Dit programma biedt structuur aan het onderzoeksveld, waardoor overlap in onderzoek voorkomen kan worden en de hiaten juist ingevuld kunnen worden. Daarnaast zal er in het programma niet alleen aandacht zijn voor het onderzoek, maar juist ook voor de implementatie van resultaten uit onderzoek. Door deze beide onderdelen in het programma op te nemen, kan er een sterke verbetering plaatsvinden om het zorgaanbod op het gebied van preventie, diagnostiek, behandeling en nazorg voor personen met beroepsgerelateerde psychotrauma te verbeteren.

Inhoud van het programma

In samenwerking met de betrokken partijen zijn de programmakaders opgezet en ingevuld. Deze sluiten aan bij de kennisagenda van het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV), het onderzoeksperspectief van Defensie en de kennisvragen van de politie en brandweer. Projecten moeten zich richten op de volgende zaken:

- preventie van beroepsgerelateerde psychotrauma;
- een landelijk optimaal zorgaanbod (dat wil zeggen gebaseerd op evidentie en toegesneden op de persoonlijke behoefte van de mensen met psychotrauma) dat te gebruiken is door de ketenpartners;
- de verbetering van de kwaliteit van leven van de doelgroep.

Inhoudelijk worden de projecten van het programma in de volgende onderwerpen opgedeeld:

1. Preventieve maatregelen;
2. Vroegtijdige signalering, diagnostiek en behandeling;
3. Gepersonaliseerde en doelmatige zorg;
4. Kennisbenutting.

Via verschillende subsidierondes zal onderzoek gestimuleerd worden op verschillende onderwerpen: preventieve maatregelen, vroegtijdige signalering, diagnostiek en behandeling, gepersonaliseerde en doelmatige zorg en kennisbenutting. Er is ruimte voor onderzoeksprojecten, praktijk- en implementatieprojecten en voor actuele beleidsvraagstukken. In alle projecten die vanuit het programma zullen worden uitgezet, moet er worden gedacht aan participatie en versterking van de eigen regie van cliënten en hun naasten, aan implementatie van resultaten uit de projecten en aan een keten- of discipline-overstijgende aanpak.

Inrichting van het programma

Voor de uitvoering van het programma stelt het bestuur van ZonMw een onafhankelijke commissie in. Bij de samenstelling van de programmacommissie wordt ervoor zorggedragen dat kennis en expertise van alle betrokken partijen tot uiting komen. Ook een ervaringsdeskundige maakt deel uit van de commissie. Vanuit iedere opdrachtgever neemt een waarnemer in de commissie zitting. De programmacommissie wordt door het ZonMw-bureau ondersteund.

Opdrachtgevers worden tussentijds geïnformeerd over de voortgang van het programma. Er wordt continu gemonitord of het programma nog de juiste richting op gaat. Na het eerste jaar vindt er een tussentijdse evaluatie van het programma plaats. Aan het eind van het programma vindt een eindevaluatie plaats. In beide evaluaties wordt aandacht besteed aan het verloop van het proces, aan overzichten van resultaten (voor zover bekend), beantwoording en nog openstaande kennisvragen. Op basis van zowel de tussentijdse, als de eindevaluatie kan de invulling van het vervolg van het programma worden bijgeschaafd.

Vanuit het programma wordt er actief afgestemd met reeds lopende trajecten die aansluiten op het onderwerp beroepsgerelateerde psychotrauma. Hierbij kan aan andere ZonMw programma's gedacht worden, maar ook aan Zinnige zorg trajecten bij Zorginstituut Nederland of andere trajecten bij ministeries.

Voor de beoordeling van onderzoeksvoorstellen wordt in principe gebruik gemaakt van standaardprocedures van ZonMw. Daarnaast worden er bij elke subsidieronde voorwaarden benoemd in de subsidieoproepen.

1 Inleiding

In de afgelopen tien jaar is in toenemende mate het besef gegroeid dat mensen met een geüniformeerd beroep vaker dan mensen met een niet-geüniformeerd beroep geconfronteerd worden met een traumatische ervaring, vanwege de aard van het werk dat zij verrichten. Het gevolg hiervan kan zijn dat zij te maken krijgen met psychosociale problemen of zelfs een posttraumatische stressstoornis (PTSS): een stoornis die kan ontstaan na het meemaken van één of meerdere schokkende traumatische gebeurtenissen. Deze problematiek scharen we onder de noemer 'psychotrauma'.

De afgelopen jaren zijn er belangrijke stappen gezet in de opvang en begeleiding van mensen die al dan niet beroepshalve te maken krijgen met traumatische ervaringen. Dit komt onder andere door de aandacht die beleidsmakers, burgers, politiek en media aan het onderwerp hebben gegeven. Diverse ministeries en lokale overheden voelen zich verantwoordelijk zich in te spannen om de zorg voor bijvoorbeeld militairen en personeel van hulpverleningsdiensten (politie, brandweer, ambulance) adequaat te organiseren. Deze aandacht en verantwoordelijkheid heeft er onder andere toe geleid dat er zowel binnen de brandweer als binnen de politie een steunpunt is voor (oud) werknemers die leiden aan PTSS. Verder zijn er recent onderzoeksagenda's verschenen vanuit het [ministerie van Defensie](#) en het [Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen](#). Ook in de [CAO van de politie](#) is nu specifiek benoemd dat aandacht besteed moet worden aan preventie van psychisch leed en opvang na ingrijpende gebeurtenissen, en aan beroepsziekten, beroepsincidenten en dienstongevallen. Eén van de thema's uit de [Strategische Onderzoeksagenda van de Politie](#) is 'Gezond en wendbaar', waar het onder andere gaat om onderzoek naar beleid dat bijdraagt aan een politieorganisatie die zorgt voor haar mensen.

Ook vanuit niet-geüniformeerde beroepsgroepen is er steeds meer aandacht voor de problematiek rondom psychotrauma. Psychotrauma staat op de agenda van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding, het ministerie van Binnenlandse Zaken en bij vreemdelingen zorg. Ook Zorginstituut Nederland heeft recent een rapport uitgebracht voor de GGZ in het kader van de Zinnige Zorg projecten. Hieruit blijkt dat er rondom psychotrauma nog veel verbetermogelijkheden zijn.

Urgentie

In de hele keten van eerste signalering van problemen, de verwijzing van mensen en de daaropvolgende behandeling staan nog vele (onderzoeks)vragen open. Wetenschappelijke (empirische) toetsing ontbreekt vaak over de effectiviteit van de interventies. Er is een tekort aan *evidence based* interventies. Waar deze kennis wel aanwezig is betreft het vaak onderzoek dat is uitgevoerd onder 'de meest ideale' omstandigheden. Hoe dit zich in de praktijk kan vertalen is nog onbekend. De praktijk is vaak weerbarstig en resultaten uit onderzoek laten zich niet één op één overzetten in de praktijk. De grote vraag is en blijft welke interventies op welk moment voor welke mensen onder welke condities het meest effectief zijn. Dit geldt zowel op het gebied van versterking van weerbaarheid, signalering, als behandeling. Dat betekent dat we in Nederland ondanks alle inspanningen niet kunnen garanderen dat slachtoffers op het juiste moment de juiste zorg en aandacht krijgen.

Een ander probleem in het veld is de implementatie van resultaten en het inzetten van kennis in de praktijk. Het blijkt vaak lastig aanpassingen in de praktijk van de zorg aan getraumatiseerden door te voeren. Dit leidt er helaas toe dat verbeterpotentieel in de zorg voor de mensen met psychotrauma blijven liggen en dat de zorg op dit moment niet optimaal is.

Versnippering

Verschillende partijen financieren op verschillende wijzen divers onderzoek met betrekking tot psychotrauma. Daarnaast worden onderzoeken door meerdere instituten uitgevoerd. Het is goed dat deze betrokkenheid van partijen er is, maar op dit moment is de fragmentatie van het onderzoeksveld met betrekking tot de zorg rondom psychotrauma een struikelblok. De versnippering leidt enerzijds tot overlap en anderzijds tot forse hiaten in het onderzoeksterrein. Deze versnippering zorgt er ook voor dat continuïteit in onderzoek onzeker is.

Sinds 2009 zijn er vanuit Arq en ZonMw verschillende initiatieven gestart om tot een gezamenlijke aanpak van onderzoek naar psychotrauma te komen. In 2016 is er uiteindelijk door deze twee partijen een invitationale conference georganiseerd, met het thema 'Psychotrauma: Krachten Bundelen'. Ook in deze bijeenkomst werd duidelijk dat het onderzoeks- en praktijkveld erg gefragmenteerd is en dat er nog veel kansen zijn die onderbenut blijven. Op basis van de uitkomsten van deze conferentie, heeft Arq een visiedocument opgesteld, 'Van klacht naar (veer)kracht'. De visie stelt het belang van duurzaam functioneren als persoon, gezinslid en werknemer voorop door vroegtijdig in te grijpen om klachten te voorkomen. Het richt zich niet alleen op de mogelijke gevolgen van disfunctioneren, maar ook op optimaal dagelijks functioneren. Dit visiedocument bepleit eveneens om de samenwerking tussen partijen betrokken bij de zorg voor personen met psychotrauma op te zoeken

Draagvlak aanwezig

Het draagvlak om tot een meer gezamenlijke aanpak te komen van onderzoek naar psychotrauma is duidelijk aanwezig, zowel vanuit de maatschappij, als vanuit beroepsorganisaties en overheden.¹ Dit programma brengt het onderzoeksveld samen dat zich richt op de gehele keten rondom personen met (risico) op psychotrauma. Door lopende initiatieven te bundelen, kunnen schaalvoordelen behaald worden en wordt een impuls gegeven aan onderzoek en implementatie van resultaten. Er wordt ingezet op brede kennisontwikkeling en een structurele uitwisseling van kennis en ervaring.

Opbrengsten

Deze gezamenlijke aanpak moet versnippering van het onderzoeksveld met betrekking tot personen die lijden aan psychotrauma tegengaan. Zoals eerder genoemd leidt de versnippering op dit moment enerzijds tot overlap in onderzoek en anderzijds tot forse hiaten in het onderzoeksterrein. Dit is zonde van het onderzoeksbudget en leidt er toe dat de verbetering in zorg voor de doelgroep niet behaald wordt die behaald zou kunnen worden. Dit programma biedt structuur aan het onderzoeksveld, waardoor overlap in onderzoek voorkomen kan worden en de hiaten juist ingevuld kunnen worden. Daarnaast zal er in het programma niet alleen aandacht zijn voor het onderzoek, maar juist ook voor de implementatie van resultaten uit onderzoek. Door deze beide onderdelen in het programma aandacht te geven, kan er een sterke verbetering plaatsvinden om het zorgaanbod op het gebied van preventie, diagnostiek, behandeling en nazorg voor personen met psychotrauma te verbeteren.

Deze programmatekst bevat kaders van waar het programma zich de komende jaren op zal richten. Er worden geen concrete onderzoeksthema's benoemd: dit is in dit stadium ook niet van toepassing. Op basis van de gestelde kaders, wordt er door de programmacommissie in afstemming met de opdrachtgevers een focus aangebracht in het programma (zie ook hoofdstuk 6. Inrichting van het programma). Dit zal gedaan worden op basis van onder andere onderzoeksagenda's die door partijen worden aangedragen. Het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen heeft bijvoorbeeld al een onderzoeksagenda opgesteld, waarin 'de veteraan is invloedrijk' als één van de onderzoeksprioriteiten is aangegeven. Op basis hiervan kan focus aangebracht worden in het programma, door bijvoorbeeld een subsidieoproep open te stellen voor onderzoek naar 'de invloedrijke cliënt'.

¹ Rapport 'Een stap voorwaarts. Samenwerking onderzoek psychotrauma geüniformeerde beroepen', Joke de Wit, december 2018.

2 Programma

2.1 Doel

Het doel van het programma is het opzetten van een gezamenlijke aanpak, waarin kennisvragen met betrekking tot psychotrauma worden gebundeld in samenwerking met relevante partners (ministerie van V&J, ministerie van VWS, ministerie van Defensie, Politie, Brandweer, etc.). Door de gezamenlijke aanpak moet versnippering van het onderzoeksveld met betrekking tot personen die lijden aan psychotrauma worden voorkomen. Het programma biedt de mogelijkheid tot regie, prioritering en afstemming met relevante betrokkenen. Dit alles is er op gericht het zorgaanbod op het gebied van preventie, diagnostiek, behandeling en nazorg voor personen met psychotrauma te verbeteren.

Het programma heeft de volgende doelstellingen:

1. Opzetten van een gezamenlijke aanpak op het gebied van onderzoek naar preventie, diagnostiek, behandeling en nazorg van mensen met psychotrauma;
2. Implementatie van kennis.

2.2 Opbouw van het programma

Het programma sluit aan bij de kennisagenda van het LZV, het onderzoeksperspectief van defensie, kennisvragen van de politie en brandweer, en het visiedocument van Arq. Projecten moeten zich richten op de preventie van psychotrauma, op een landelijk optimaal zorgaanbod (dat wil zeggen gebaseerd op evidentie en toegesneden op de persoonlijke behoefte van de mensen met psychotrauma) dat te gebruiken is door de ketenpartners en uiteindelijk op de verbetering van de kwaliteit van leven van de doelgroep.

Inhoudelijk zijn de doelen van het programma in de volgende onderwerpen opgedeeld:

5. Preventieve maatregelen
6. Vroegtijdige signalering, diagnostiek en behandeling
7. Gepersonaliseerde en doelmatige zorg
8. Kennisbenutting

Om deze doelen te behalen is een multidisciplinaire aanpak noodzakelijk. In hoofdstuk 3 wordt de inhoud van deze vier onderwerpen verder toegelicht.

2.3 Prioriteiten

In het eerste jaar van het programma worden met alle betrokken partijen de prioriteiten bepaald, ofwel de belangrijkste (onderzoeks)thema's. In het programma moet duidelijk aandacht besteed worden aan deze prioriteiten. In de subsidierondes zullen de prioriteiten onder andere verwerkt worden.

3 Inhoudelijke thema's

3.1 Preventie en vroege herkenning

Voorkomen is beter dan genezen. Het is daarom in eerste instantie van belang dat gekeken wordt wat er gedaan kan worden om het ontstaan van klachten te voorkomen. Hierbij kan gedacht worden aan onderzoek naar maatregelen die de veerkracht en mentale weerbaarheid van personen bevorderen (waarmee klachten voorkomen of verminderd kunnen worden), onderzoek naar (risico)factoren die een rol spelen bij het ontwikkelen van problemen en onderzoek naar de effectiviteit van preventieve interventies zijn hierbij van belang.

Wanneer er toch problemen ontstaan, is het vervolgens nodig dat problematiek tijdig wordt gesignaleerd. Door tijdig op problemen in te spelen, kunnen escalatie en onnodig lange behandeltrajecten voorkomen worden. Bij deze vroegtijdige signalering ligt een rol weggelegd voor de cliënt zelf, maar ook voor de omgeving de cliënt. Op beide onderdelen is onderzoek nodig.

Aspecten waaraan gedacht kan worden in dit thema, zijn:

- Onderzoek naar (risico)factoren die een rol spelen bij het ontwikkelen van problemen;
- Onderzoek naar de (kosten)effectiviteit van psychische screening bij de doelgroep;
- Onderzoek naar de rol van de omgeving bij de vroegtijdige herkenning en behandeling van problemen;
- Onderzoek naar wat organisaties kunnen doen op het vlak van training en opleiding om veerkracht van de doelgroep te bevorderen;
- Onderzoek naar laagdrempelige behandelingen die op een vroeg moment aan personen met (beginnende) problemen aangeboden kunnen worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan eHealth interventies.

3.2 Gepersonaliseerde en doelmatige zorg

In het thema gepersonaliseerde en doelmatige zorg wordt aandacht besteed aan het optimaliseren van de behandeling voor personen met psychotrauma. Hierbij kan zowel gedacht worden aan het verbeteren van de kwaliteit en (kosten)effectiviteit van behandelingen, als aan het waarborgen van de continuïteit van zorg. Gepersonaliseerde en doelmatige zorg leidt daarmee niet alleen tot hogere kwaliteit en doelmatigheid van zorg, maar het voorkomt ook dat problemen (onnodig) escaleren.

De volgende aspecten zijn bij dit thema van belang:

- Er wordt niet gekeken of cliënten passen bij bestaande behandelingen, maar er wordt gekeken welke behandeling en/of welke behandelcontext het beste past bij welke cliënt. Het perspectief van de cliënt moet bij het optimaliseren van de behandeling dan ook centraal staan. Het is hierbij ook van belang dat de eigen regie en verantwoordelijkheid van cliënten in het behandelproces bevorderd wordt, denk hierbij aan initiatieven op het gebied van 'samen beslissen'.
- De effectiviteit en doelmatigheid van behandelingen moet worden onderzocht. Zowel nieuwe behandelingen, als al bestaande behandelingen voor personen met PTSS kunnen worden onderzocht.
- Wanneer volledig herstel van de problematiek niet mogelijk is, moet gekeken worden naar manieren waarmee cliënten zo goed mogelijk leren omgaan met de klachten. Onderzoek en implementatie van methodes die hierbij ondersteunen kunnen een belangrijke verbetering bieden in de zorg voor cliënten.

3.3 Kennisbenutting

Naast het ontwikkelen en ophalen van kennis, is het van belang dat deze kennis ook daadwerkelijk wordt ingezet in de praktijk. Doordat de kennis over preventie en (na)zorg van PTSS op dit moment door verschillende partijen ontwikkeld wordt, is er veel versnippering van kennis en ook onwetendheid over verbetermogelijkheden. Dit programma biedt de mogelijkheid als centraal kennisplatform op te treden. Onderzoeksvragen en onderzoeksresultaten worden waar mogelijk gebundeld en gedeeld via communicatiekanalen van betrokken partijen.

Daarnaast zal er, om de kennisbenutting verder te realiseren, zoveel mogelijk verbinding en aansluiting worden gezocht met opleidingstrajecten van de beroepsgroepen.

4 Subsidie-instrumenten

Binnen het programma Beroepsgerelateerde psychotrauma worden verschillende subsidie-instrumenten onderscheiden:

1. Subsidies voor onderzoeksprojecten (4.1)
2. Subsidies voor praktijk- en implementatieprojecten (4.2)
3. Subsidies voor actuele beleidsvraagstukken (4.3)

Via deze subsidie-instrumenten wordt gestimuleerd dat nieuwe kennis wordt ontwikkeld en dat uitwisseling en implementatie van bestaande kennis en best practices plaatsvindt.

4.1 Onderzoeksprojecten

Om verbetering in de preventie, verzorging en nazorg te kunnen realiseren, is kennis nodig. Om deze kennis te ontwikkelen, biedt het programma ruimte aan onderzoeksprojecten waarin onderzoek gedaan kan worden naar de oorzaak van bepaalde problematiek, de omvang van problematiek en naar de (kosten)effectiviteit van interventies.

Onderzoeksprojecten hebben een looptijd van 4 à 5 jaar. Het gaat om epidemiologische en klinische onderzoeken. De projectsubsidies worden vooral via open subsidierondes uitgezet, waarin projecten in competitie met elkaar worden beoordeeld.

4.2 Praktijk- en implementatieprojecten

Praktijk- en implementatieprojecten betreffen verbeterprojecten in de bestaande zorgketen. De projecten kunnen bijvoorbeeld gericht zijn op het gebied van gedeelde besluitvorming en het betrekken van ervaringsdeskundigen in de zorgtrajecten. Ook kunnen de projecten zijn gericht op het verbeteren van de verspreiding en implementatie van resultaten uit onderzoeken. De prioriteiten van de projecten moeten in het eerste jaar door de programmacommissie in samenspraak met het veld worden bepaald.

Praktijk- en implementatieprojecten hebben een looptijd van 1 à 2 jaar.

4.3 Actuele beleidsvraagstukken

Vanwege diverse redenen kan het nodig zijn dat bepaalde onderwerpen hoge prioriteit hebben en op korte termijn uitgezet moeten worden. Dit betreffen actuele beleidsvraagstukken. Binnen het programma is daarom ruimte voor de financiering van dergelijke projecten. Deze vraagstukken zullen voornamelijk op uitnodiging uitgezet worden.

5 Randvoorwaarden

Randvoorwaarden betreffen onderwerpen die gelden voor alle thema's die binnen het programma aan bod komen. Deze onderwerpen zijn deels ingegeven vanuit de kennisagenda van het LZV, het onderzoeksperspectief van defensie en het visiedocument van Arq, en deels vanuit relevante ZonMw relevantiecriteria. De randvoorwaarden zijn:

1. Participatie en versterking van eigen regie van cliënten en hun naasten
2. Implementatie
3. Aandacht voor een keten/discipline overstijgende aanpak
4. Overige ZonMw-criteria (Diversiteit, Toegang tot data)

5.1 Participatie

Projecten die binnen het programma gefinancierd worden dienen aan te geven op welke wijze zij bijdragen aan een betere positie van cliënten en/of hun naasten. In uitzonderlijke voorstellen waarbij dit – naar het oordeel van de indiener – niet mogelijk is dient dit overtuigend te worden beargumenteerd. Niet alleen wordt aan de projectleiders gevraagd aandacht te besteden aan het betrekken van ervaringsdeskundigen, ook op programmaniveau zal ZonMw samenwerking zoeken met cliëntenvertegenwoordigers en –organisaties.

Acties die daarbij worden ingezet, zijn:

- De vraag en behoeften van mensen met een psychische aandoening staan altijd centraal. Voor de afzonderlijke projecten geldt dat deze antwoord moeten geven op de vraag:
  - a. In welke mate sluit het project aan op de vragen en behoeften van cliënten en hun omgeving?
  - b. In welke mate draagt het project bij aan de versterking van de eigen regie van cliënten en hun omgeving?
- Bij de beoordeling van projecten gebruik wordt gemaakt van cliëntenpanels voor de beoordeling van de relevantie van vraagstukken.
- In elk consortium en onderzoeksvoorstel dient de rol van de cliënt(vertegenwoordiger) expliciet te worden benoemd.

5.2 Implementatie

In het programma wordt actief ingezet op het stimuleren van verspreiding en toepassing van kennis. Zowel onderzoekers, beleidsmakers als behandelaren hebben hier een belangrijke rol in. Uitgangspunt hierbij is dat alle betrokkenen gezamenlijk de gehele kenniscyclus doorlopen: van agenderen van kennis naar het ontwikkelen, bundelen, verspreiden en toepassen van kennis. Het programma zal er zorg voor dragen dat deze kenniscyclus in al haar activiteiten centraal staat.

5.3 Aandacht voor een keten/discipline overstijgende aanpak

Iedere beroepsgroep heeft zijn eigen unieke elementen. Er zijn echter ook veel overeenkomsten. Om versnippering te voorkomen, dient er in elk project dat binnen het programma gefinancierd wordt daarom aandacht te worden besteed aan de vragen:

- Is deze vraag ook relevant voor andere disciplines?
- Hoe kunnen de resultaten die uit mijn project voortkomen, eventueel ook relevante resultaten opleveren voor andere disciplines?
- Welke partijen moet ik betrekken bij mijn project, om resultaten te krijgen waar zoveel mogelijk partijen baat bij hebben?

5.4 Overige ZonMw criteria

Voor alle subsidieaanvragen gelden algemene ZonMw-criteria. Wel zal per subsidieronde en per ingediend voorstel worden bekeken of deze van toepassing zijn.

- Kennis wordt vooral toepasbaar en toegepast in het onderwijs indien deze kennis tot stand komt in wisselwerking tussen onderzoek, onderwijs en praktijk.
- Diversiteit: Aandacht voor diversiteit of differentiatie van de doelgroep naar kenmerken zoals sekse, leeftijd, sociaal-economische situatie, opleidingsniveau, migratie- en culturele achtergrond en seksuele geaardheid.

- Toegang tot data: ZonMw stimuleert een optimaal gebruik van data. In de subsidieaanvraag dient beschreven te worden of gebruik kan worden gemaakt van bestaande databestanden of dat het noodzakelijk is een nieuwe data te verzamelen.

6 Inrichting van het programma

Programmacommissie

Voor de uitvoering van het programma stelt het bestuur van ZonMw een onafhankelijke commissie in. Bij de samenstelling van de programmacommissie wordt zorggedragen dat kennis en expertise van alle betrokken partijen tot uiting komen. Ook een ervaringsdeskundige zal deel uitmaken van de commissie.

De programmacommissie zal gevraagd worden:

- zorg te dragen voor programmering (in afstemming met de opdrachtgevers, zie ook 'Afstemming ZonMw-opdrachtgevers');
- prioriteiten binnen het programma vast te stellen (in afstemming met de opdrachtgevers, zie ook 'Afstemming ZonMw-opdrachtgevers');
- adviseren bij het opstellen van subsidieoproepen, honorering van subsidieaanvragen en monitoring van projectvoortgang;
- een bijdrage te leveren aan de communicatie over (de opbrengsten van) het programma.

De leden functioneren in de commissie op persoonlijke titel. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met de 'Code omgaan met persoonlijke belangen' van ZonMw en NWO. Vanuit iedere opdrachtgever (VWS, Defensie, V&J, Politie, Brandweer) zal een waarnemer in de commissie zitting nemen. De programmacommissie wordt door het ZonMw-bureau ondersteund.

Afstemming ZonMw-opdrachtgevers

Een waarnemer vanuit iedere opdrachtgever (VWS, V&J, Politie, Brandweer) wordt uitgenodigd voor de vergaderingen van de programmacommissie. ZonMw informeert de verschillende partijen over de voortgang van het programma in tussentijds overleg en via het tussentijdse- en jaarverslag. Deze overleggen worden ook gebruikt voor de opdrachtgever om ZonMw te informeren over belangrijke ontwikkelingen waar in het programma rekening mee moet worden gehouden.

De programmatekst is geschreven als een kader waaraan jaarlijks, in overleg met de verschillende waarnemers, een specifiekere invulling gegeven kan worden afhankelijk van zich voor doende ontwikkelingen. De afspraken worden vervolgens vastgelegd in het jaarplan.

Relatie met andere (landelijke) trajecten en programma's binnen ZonMw

Belangrijk voor dit programma is dat het invulling geeft aan een centrale aanpak voor onderzoek naar psychotrauma bij beroepsgroepen. Het programma zal een centrale plaats innemen binnen de verschillende trajecten die reeds lopen op dit onderwerp. Onderstaand worden de belangrijkste verbanden genoemd.

- ZonMw: Onderzoeksprogramma ggz, Actieprogramma lokale initiatieven voor personen met verward gedrag, Kwaliteit van Zorg, Goed Gebruik Geneesmiddelen, DoelmatigheidsOnderzoek, Open competitie;
- Zorginstituut Nederland (traject Zinnige zorg voor cliënten met PTSS)
- Politie
- Ministerie van Defensie
- Ministerie van Veiligheid en Justitie

In 2016 heeft ZonMw een [signalement](#) uitgebracht rondom het thema Zingeving in zorg. Zingeving is een onderwerp dat bij de problematiek die in dit programma wordt geadresseerd ook zeker van belang is. In de [CAO van de politie](#) wordt 'geestelijke verzorging' al specifiek genoemd als onderwerp waar doorontwikkeling nodig is. De nadruk ligt op professionele begeleiding bij zingevingskwesaties die worden opgeroepen door het politiewerk. In dit programma zullen de ontwikkelingen en vragen rondom zingeving gevolgd worden en waar mogelijk aansluiting gezocht.

Beoordelingsprocedure

Voor dit programma maakt ZonMw in principe gebruik van de standaardprocedures van ZonMw voor het indienen en beoordelen van projectvoorstellen. Deze zijn beschreven in de brochure 'Procedures ZonMw', te downloaden op www.zonmw.nl.

Daarnaast worden er bij elke subsidieronde voorwaarden benoemd in de subsidieoproepen. De tekst van de oproep is leidend. Het programma kent open subsidierondes waarbij elke organisatie die aan de gestelde voorwaarden denkt te kunnen voldoen een projectidee/aanvraag mag indienen. Ook zijn er gerichte oproepen waarbij vooraf bepaald wordt welke organisaties (in concurrentie) een uitnodiging ontvangen om voor een bepaald onderdeel een aanvraag in te dienen.

Bij de subsidierondes zullen ook ervaringsdeskundigen ingezet worden bij de beoordeling van de relevantie van onderzoekvoorstellen.

Voortgangsbewaking

De gehonoreerde projecten leveren halverwege de looptijd van het project een voortgangsrapportage aan. Bij grootschalige projecten wordt mogelijk jaarlijks een voortgangsrapportage gevraagd.

Tussentijds vinden projectleidersbijeenkomsten plaats. Projectbezoeken zijn daarnaast een optie. ZonMw informeert de opdrachtgevers via het tussentijdse- en jaarverslag.

Evaluatie van het programma

In overleg met de betrokken partijen, zal de programmacommissie na het eerste jaar van het programma een voorstel voor een tussentijdse evaluatie doen. Een eindevaluatie volgt na afloop van het programma. In beide evaluaties wordt aandacht besteed aan het verloop van het proces, aan overzichten van resultaten (voor zover bekend), beantwoording en nog openstaande kennisvragen. Op basis van zowel de tussentijdse, als de eindevaluatie kan de invulling van het vervolg van het programma bijgeschaafd worden.

Communicatie- en implementatieplan

ZonMw heeft de verantwoordelijkheid voor het opstellen van het communicatie- en implementatieplan (CIP). Hierbij zal ZonMw gebruik maken van de kennis en expertise van partijen die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van het programma. Daarnaast zal, waar relevant, ook aansluiting gezocht worden met communicatie- en implementatietrajecten van betrokken partijen. De focus van communicatieactiviteiten zal verschuiven van de uitvoering van het programma naar het verder brengen van de resultaten van het programma samen met en voor diverse doelgroepen.

In de eerste fase van het programma zal communicatie met name gaan over de bekendmaking en positionering van het programma en het communiceren over de eerste activiteiten, zoals een eerste subsidieoproep. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een nieuwsbrief ggz en de themapagina ggz van ZonMw. Daarnaast zal gekeken worden naar de organisatie van (projectleiders)bijeenkomsten om de ontwikkelingen binnen het programma onder de aandacht te brengen en ontwikkelingen die relevant zijn voor het programma naar boven te halen.

7 Begroting en planning

CONCEPT VOORSTEL

Het programma heeft een looptijd van vier jaar. Ieder jaar worden er meerdere subsidierondes gedraaid, afwisselend gericht op onderzoeksprojecten, praktijkprojecten of implementatieprojecten. Ook is er budget beschikbaar voor eenmalige projecten, wanneer blijkt dat er actuele vraagstukken zijn waar antwoord op gevonden (of gegeven) moet worden.

- Onderzoeksprojecten	€ 4.5 miljoen
- Praktijk en implementatieprojecten	€ 2.2 miljoen
- Actuele beleidsvraagstukken	€ 600.000,-
- Programmakosten (ZonMw bureau, commissie- kosten etc.)	€ 700.000,-
	+
Totaal programma	€ 8 miljoen

ZonMw stimuleert gezondheids-
onderzoek en zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334

2593 CE Den Haag

Postbus 93245

2509 AE Den Haag

Telefoon 070 349 51 11

Fax 070 349 51 00

info@zonmw.nl

www.zonmw.nl